

1885-ben Aradi Gerő nyitja meg a szent, melyet nagy anyagi veszteségekkel zár le, visszavonulván a színigazgatástól. 1886-ban Nagy Vincét választja meg a város színigazgatójának, aki azonban ez év decemberében csődbe jut. Egy Molnár László, Rónaszéky Gusztáv, Mándoky Béla, Halmai Imre, és Valentin Lajosból álló konzorcium veszi át tőle a színigazgatást, melyet később Valentin Lajos a saját maga felelősségére irányít. Nyomorúságos időköt él a debreceni színészet, bár a társulat művészi kvalitásai a világhírűvé lett Kopácsy Juliskával élükön, elsőrangúak. 1890-ben Valentin társul veszi magához Gyöngyi Izsót, aki nagyobb összegű pénzügyi örökséghez jutott, melyet a színházigazgatás az utolsó krajoárig felemésztett. 1891-ben a csődbe került igazgatóktól ismét a társulat tagjaiból alakult konzorcium veszi át a színház vezetését, melynek élén Balassa Jenő, Andorffy Péter, Püspöki Imre, Csiky László és Mátrai József áll. A színház felszámolására mentőakciót indít a város, Jászai Mari vendégszerepléssel igyekszik a bajba jutottak inséges helyzetén segíteni. 1891-ben Leszkay András földbirtokos vállalkozik a színház igazgatására. Nagy ambícióval kezd az igazgatáshoz, szakemberekkel véve körül magát. Leszkaynak hervadhatatlan érdemei vannak a debreceni színészet újból való felvirágoztatása körül. Méltó utódja a kiváló művész, Tiszay Dezső, aki 1893. őszétől kezdve igazgatja a színházat. 1896-ban Komjáthy János lesz a színigazgató, előbbieknél méltó tanítványa. A debreceni színészet 100 éves jubileuma 1898. nov. 27-én zajlott le. A vármegyeházán díszgyűlés volt, utána a vármegyeház falába elhelyezett márvány emléktábla ünnepies leleplezése következett, melynek ez a felirata:

»E ház udvarán a városi tanács által épített színpadon tartotta Debrecen sz. kir. városában az első előadást Báro Wesselényi Miklós Nemzeti Játékszíni Társasága, 1798. augusztus 11-ik napján. A századik évforduló emlékére kegyelettel a mult iránt, buzdításul a jövőre, a Csokonai-kör.«

Délután megnyitották a színészeti kiállítás, melyen kb. 4000 darab különböző

érdekes tárgy volt látható. Este Komjáthy János társulata díszelőadást tartott, Prielle Kornélia, Mándoky Béla és neje, Ujházi Ede, E. Kovács Gyula, Foltényi Vilmos és Zilahy Gyula vendégfelléptével. Az előadást Kőrössi Kálmán prologusa vezette be, utána Kisfaludy Károly »A fősvény« c. vígjátéka következett, majd a »Bánk bán« II. felvonása, melyben E. Kovács Gyula Petur bánt, Mándoky Béla a bánt játszotta; ezután az »Aranylakodalom« c. dramoletet adták, ezt követte Szigligeti »Cigány«-a; majd a »Hunyadi László« opera II. szakasza; az »Ember tragédiája« 8-ik színe, végül apothéozis zárta be az ünnepi előadást. Komjáthy Jánost hat évi elismert működése után Makó Lajos követi a sorban, majd 1905. szept. havában Zilahy Gyula lesz az igazgató. Ez év okt. havában díszes ünnepet rendezett az új igazgató a színház fennállásának 40 éves jubileumára, melynek programja volt: prolog, dalok, »Bánk bán« Mándoky Bélával, Gárdonyi Antallal, (II. felv.) és a »Falu rossza« Blaha Lujzával, Finom Rózi szerepében. 1908-ban itt üli meg Zilahy Gyula 30 éves jubileumát. 1910-ben megszületik a piros színlap, mintegy figyelmeztetésül a könnyebb, ledérebb darabokra. 1913. febr. 17-én Zilahy írásban beadja lemondását. Előbb volt titkárja, Békés Gyula, majd Irmay Béla igyekezik segíteni a színház kátyuba jutott szezereit, mikor jelentkezik színigazgatónak 1913. őszétől kezdve Mezey Béla. 1914. márc. 6-tól ifj. Ábrányi Emil volt az igazgató. 1914. októbertől számítottan, a háborús időkben alakult konzorciumok mintájára a színház tagjai megalakítják a »Debreceni színház tagjai magánvállalkozását«. 1915. okt. 8-án ülte meg a színház fennállásának 50 éves jubileumát, Mezey Béla igazgatása alatt. Ekkor ismét »Bánk bán« került színre, a címszerepet Bihari Ákos játszotta, Melindát Halasi Mariska, Petur bánt Kemény Lajos. Dec. havában dr. Csűrös Ferenc közművelődési tanácsos javaslatára határozatilag kimondották, hogy a városi színházat »Debrecen város Csokonai-színházának« nevezik el és elrendelik, hogy 1916. jan. 1-től ez az elnevezés használatos a hivatalos írásban vagy nyomtatványban. (Az eszme valódi megpendítője Makó Lajos volt, ki még 1902. júl. havá-